

UCHWAŁA

Dnia 9 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku [...] "M." S.A. w W.
przy uczestnictwie L. S.A. w W.
o udzielenie zabezpieczenia roszczenia,
po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 listopada 2021 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w W.
postanowieniem z dnia 23 lipca 2020 r., sygn. akt XX [...],

"Czy do rozpoznania wniesionego po 7 listopada 2019 roku
zażalenia na zarządzenie przewodniczącego w sądzie pierwszej
instancji o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia właściwy jest
sąd, w którym wydano zaskarżone zarządzenie?"

podjął uchwałę:

**Do rozpoznania zażalenia na zarządzenie przewodniczącego
o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia w sądzie
pierwszej instancji, wniesionego po dniu 7 listopada 2019 r.,
właściwy jest sąd, w którym wydano zaskarżone zarządzenie
(art. 741 § 2 k.p.c.).**

UZASADNIENIE

Zarządzeniem z dnia 9 października 2019 r. został zwrócony wniosek o udzielenie zabezpieczenia wniesiony do Sądu Okręgowego w W. przez [...] „M.” S.A. w W.. Podstawę do wydania zarządzenie o zwrocie wniosku stanowiło stwierdzenie przez przewodniczącego, że w określonym terminie nie zostały uzupełnione braki formalne wniosku. Sąd Okręgowy w W. rozpoznając zażalenie na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia powziął wątpliwość jaki sąd jest właściwy do rozpoznania zażalenia wniesionego po dniu 7 listopada 2019 r. i powyższe zagadnienie przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy wskazał, że przedstawione w postanowieniu z dnia 23 lipca 2020 r. zagadnienie prawne jest wynikiem wątpliwości związanych z wykładnią znowelizowanych przepisów dotyczących postępowania zażaleniowego, zmienionych na mocy ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 - dalej: ustawa nowelizacyjna). Podkreślił, że przed tą zmianą nie budziło wątpliwości, iż zażalenie na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia rozpoznawał sąd drugiej instancji. W znowelizowanym art. 394 § 1 pkt 2 k.p.c. pozostawiono zapis, że na zarządzenie o zwrocie pozwu przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji. Natomiast w nowo wprowadzonym art. 394^{1a} k.p.c., który reguluje przypadki tzw. zażaleń poziomych, przewidziano możliwość wniesienia zażalenia wyłącznie na wymienione w nim rodzaje postanowień. Jednocześnie w art. 741 k.p.c. została wprowadzona regulacja odrębna dotycząca rozpoznawania zażaleń na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia. W tej sytuacji, w ocenie Sądu Okręgowego, co do właściwości sądu w przypadku zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie - którego dopuszczalność nie budzi wątpliwości mimo braku wprost regulacji w tym zakresie - możliwe są dwa stanowiska. Pierwsze z nich zakłada, że zażalenie na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, podobnie jak w przypadku zażalenia na

zarządzenie o zwrocie pozwu, powinien rozpoznawać sąd drugiej instancji. Drugie stanowisko, dla którego uzasadnienie stanowi art. 741 k.p.c., zakłada natomiast, że rozpoznanie zażalenia należy do kompetencji innego składu sądu pierwszej instancji. Za przyjęciem każdego z tych stanowisk przemawiają różne względy celowościowe. Za pierwszym podobieństwo zarządzenia o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia do zarządzenia o zwrocie pozwu, a za drugim rozbudowanie w ustawie nowelizacyjnej instytucji tzw. zażaleń poziomych oraz wprowadzenie tego typu zażaleń w postępowaniu zabezpieczającym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego podkreślił zasadnie, że aktualnie w judykaturze dominuje pogląd, że na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Wskazał, że w przypadku zażaleń wniesionych po dniu 7 listopada 2019 r. wątpliwość budzi natomiast właściwość sądu, który rozpoznaje tego rodzaju zażalenia, przytoczył brzmienie znowelizowanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego wywołujących te wątpliwości oraz podkreślił, że względy celowościowe przemawiają zarówno za stanowiskiem, że właściwy jest sąd drugiej instancji jak i sąd, w którym wydano zaskarżone postanowienie. Wątpliwości wyrażone przez Sąd Okręgowy są wynikiem braku pełnej i przejrzystej regulacji dotyczącej postępowania zażaleniowego w aktualnie obowiązujących przepisach kodeksu postępowania cywilnego, w kształcie nadanym im przez ustawę nowelizującą. Obecny model postępowania zażaleniowego obejmuje zarówno zażalenia do sądu drugiej instancji (dewolutywne), jak też zażalenia do innego składu sądu pierwszej instancji (tzw. zażalenia poziome). W ustawie nie przesądzono jednocześnie, która z tych form ma pierwszeństwo, co rodzi wątpliwości w przypadkach zażaleń na postanowienia, które nie zostały wprost wymienione w art. 394 § 1 lub art. 394^{1a} k.p.c.

Odnosząc się do argumentacji przedstawionej przez Sąd Okręgowy należy przyjąć, że dla rozstrzygnięcia przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego decydujące znaczenie ma aktualne brzmienie art. 741 k.p.c. Z treści tego

przepisu wynika, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie. W judykaturze i literaturze utrwalone jest stanowisko, że użycie w ustawie stwierdzenia o przysługiwaniu zażalenia na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia oznacza konieczność szerokiego rozumienia przesłanki dopuszczalności zażalenia w postępowaniu zabezpieczającym, co nakazuje przyjąć, iż przedmiotem zażalenia mogą być różnorodne postanowienia sądu pierwszej instancji dotyczące zabezpieczenia. W praktyce oznacza to możliwość wniesienia zażalenia na wiele rodzajów postanowień wydawanych przez sąd w postępowaniu zabezpieczającym, dotyczących nie tylko udzielenia zabezpieczenia i oddalenia wniosku w tym zakresie, ale także np. jego odrzucenia, zmiany lub uchylecia. Z tego punktu widzenia zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia jest rozstrzygnięciem w przedmiocie zabezpieczenia w rozumieniu art. 741 k.p.c.

Artykuł 741 k.p.c., który reguluje właściwość i skład sądu w przypadku wniesienia zażalenia na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia, ma w relacji do przepisów zawartych w części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego, poświęconych postępowaniu zażaleniowemu, charakter normy szczególnej. Z tego względu regulacja w tym zakresie wyłącza stosowanie art. 394 § 1 pkt 2 i art. 394^{1a} k.p.c. Treść art. 741 k.p.c. wskazuje jednocześnie, że w przepisie tym uregulowano w sposób kompleksowy i generalny problematykę składu i właściwości sądu rozpoznającego zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym, które jest postępowaniem strukturalnie samodzielnym wobec postępowania rozpoznawczego. Przemawia to za oceną, że w art. 741 k.p.c. wyrażono ogólną zasadę, iż zażalenia w postępowaniu zabezpieczającym rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie. Brak podstaw by istnienie tej zasady ograniczyć wyłącznie do orzeczeń wydawanych w formie postanowienia, jak mogłoby wynikać z literalnego brzmienia art. 741 k.p.c.

Użycie w art. 741 k.p.c. sformułowania, że zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, oznacza, iż w tym przypadku zażalenie nie ma charakteru dewolutywnego i należy je postrzegać jako tzw. zażalenie poziome, mimo nieco innego brzmienia art. 394^{1a} § 1 k.p.c., stanowiącego zasadniczą regulację dla takiego rozwiązania

w postępowaniu rozpoznawczym. Taka ocena aktualnej treści art. 741 k.p.c. prezentowana jest także w judykaturze Sądu Najwyższego (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20) . Z tych względów należy przyjąć, że regulacja zawarta w art. 741 k.p.c. wskazuje, iż w postępowaniu zabezpieczającym, niezależnie od jego etapu, zażalenia mają charakter wyłącznie tzw. zażaleń poziomych i w ten sposób podlega rozpoznaniu także zażalenie na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia.

Wątpliwości dotyczące wykładni art. 741 k.p.c., wskazane przez Sąd Okręgowy, wynikają w istocie wyłącznie z odmiennej formy orzekania o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, który następuje w formie zarządzenia przewodniczącego., co różni ten sposób rozstrzygania o wniosku o udzielenie zabezpieczenia od formy postanowienia, do której wprost odwołuje się art. 741 k.p.c. Nie oznacza to jednak, że z tego względu regulacja zawarta w tym przepisie nie może mieć zastosowania do zażaleń na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Za taką oceną, przy uwzględnieniu reguł wykładni celowościowej, przemawia przede wszystkim sygnalizowane już wyżej szerokie rozumienie pojęcia postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia. To stanowisko wzmacnia także treść art. 362 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem do zarządzeń przewodniczącego stosuje się odpowiednio przepisy o postanowieniach. Odmiennej oceny nie uzasadnia natomiast wskazanie na pewne podobieństwa dotyczące zarządzeń o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia i zwrocie pozwu. Stwierdzenie, że to podobieństwo stanowi argument za dopuszczalnością zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia nie może stanowić wystarczającej podstawy do stwierdzenia, iż zażalenie na zarządzenie o zwrocie wniosku i zwrocie pozwu podlega rozpoznaniu w ten sam sposób. Należy dostrzegać w szczególności istotne różnice dotyczące skutków procesowych zwrotu pozwu i zwrotu wniosku o udzielenie zabezpieczenia, odrębny charakter postępowania zabezpieczającego oraz sposób uregulowania tych przypadków, w których ustawa przewiduje obecnie, że zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji (art. 394 § 1 pkt. 2 k.p.c.). Regulacja w tym zakresie obejmuje wskazane enumeratywnie rodzaje rozstrzygnięć sądu. Jednocześnie nie można

pomijać celu wprowadzenia w znowelizowanych przepisach instytucji zażaleń poziomych w szerszym niż poprzednio zakresie.

Z tych względów na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzeczono jak w uchwale.

ke